

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (sedmo vijeće)

5. lipnja 2019.*ⁱ

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Direktiva 93/13/EEZ – Članak 3. stavak 1. – Članak 4. stavak 2. – Članak 6. stavak 1. – Ugovor o zajmu izražen u stranoj valuti – Obavijest potrošaču o mjerodavnom tečaju za iznos stavljen na raspolaganje u nacionalnoj valuti nakon sklapanja ugovora”

U predmetu C-38/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Budai Központi Kerületi Bíróság (Središnji sud gradskih četvrti u Budimu, Mađarska), odlukom od 14. prosinca 2016., koju je Sud zaprimio 24. siječnja 2017., u postupku

GT

protiv

HS,

SUD (sedmo vijeće),

u sastavu: A. Prechal (izvjestiteljica), predsjednica trećeg vijeća, u svojstvu predsjednice sedmog vijeća, C. Toader i A. Rosas, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Wahl,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za GT, T. Szabó, *ügyvéd*,
- za HS, T. Várhelyi, *ügyvéd*,
- za mađarsku vladu, M. Z. Fehér i Zs. Biró-Tóth, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, K. Talabér-Ritz i A. Cleenewerck de Crayencour, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: mađarski

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje zadaća Europske unije u pogledu jamčenja visoke razine zaštite potrošača, temeljnih Unijinih pravnih načela jednakosti pred zakonom, prava na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje te Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.), a osobito njezine osme do dvanaeste i dvadesete uvodne izjave kao i njezina članka 4. stavka 2. te članka 5.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između leasing društva GT (u daljnjem tekstu: društvo) i zajmoprimca HS u vezi s ništetnošću ugovora o zajmu sklopljenog između tih stranaka zbog činjenice da u njemu prilikom dodjele sredstava nije bio naveden mjerodavan tečaj.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 U skladu s osmom do dvanaestom i dvadesetom uvodnom izjavom Direktive 93/13:

„budući da se u dvama programima Zajednice, programom za zaštitu potrošača i programom o politici informiranja [...], ističe značaj zaštite potrošača kada je riječ o nepoštenim ugovornim odredbama; budući da bi tu zaštitu trebalo propisati zakonima i propisima koji su ili usklađeni na razini Zajednice ili doneseni izravno na toj razini;

budući da u skladu s načelom utvrđenim u dijelu pod naslovom „Zaštita ekonomskih interesa potrošača”, a zagovaraju ga i spomenuti programi: „onoga koji stječe robu i usluge treba zaštititi od zlorababe moći koju imaju prodavatelj robe ili pružatelj usluga, posebno od jednostranih standardiziranih ugovora i nepoštenog ispuštanja osnovnih prava iz ugovorâ”;

budući da je djelotvorniju zaštitu potrošača moguće postići usvajanjem ujednačenih zakonskih propisa u području nepoštenih ugovornih odredaba; budući da bi se ti propisi trebali primjenjivati na sve ugovore koji se zaključuju između prodavača ili pružatelja i potrošača; budući da zbog toga iz područja primjene ove Direktive treba, između ostalog, isključiti ugovore koji se odnose na zapošljavanje, ugovore koji se odnose na nasljedna prava, ugovore koji se odnose na prava iz obiteljskog zakona i ugovore koji se odnose na osnivanje i ustrojavanje trgovačkih društava ili na ugovore o partnerstvu;

budući da potrošači moraju biti jednako zaštićeni prema usmeno sklopljenim ugovorima kao i prema pisanim, bez obzira na to jesu li u ovim potonjima ugovorne odredbe sadržane u jednom ili u više dokumenata;

budući, međutim, da nacionalni zakoni za sada dozvoljavaju samo djelomičnu mogućnost usklađivanja; budući da ova Direktiva obuhvaća samo one ugovorne odredbe o kojima nisu vođeni pojedinačni pregovori; budući da bi državama članicama trebalo omogućiti da svojim nacionalnim propisima, strožim od onih iz ove Direktive, uz dužno poštovanje ugovora, svojim potrošačima pruže višu razinu zaštite;

[...]

budući da bi se ugovori trebali sastavljati jasnim, razumljivim jezikom, potrošač bi zapravo trebao dobiti mogućnost da pregleda sve odredbe i, u slučaju kakvih dvojbi, trebalo bi prevagnuti tumačenje koje je za potrošača najpovoljnije”.

4 Člankom 1. stavkom 2. te direktive određeno je:

„Ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili Zajednica stranke, posebno u području prijevoza, ne podliježu odredbama ove Direktive.”

5 Članak 3. stavak 1. navedene direktive glasi:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.”

6 U skladu s člankom 4. iste direktive:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.”

7 Člankom 5. Direktive 93/13 predviđeno je:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. [...]”

8 Članak 6. stavak 1. te direktive glasi kako slijedi:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

Mađarsko pravo

Zakon Hpt

9 Člankom 213. stavkom 1. točkom (a) a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Zakon br. CXII. iz 1996. o kreditnim institucijama i financijskim društvima, u daljnjem tekstu: Zakon Hpt) određuje se:

„Ništetan je svaki ugovor o zajmu sklopljen s potrošačima ili pojedincima u kojem se ne navodi:

(a) predmet ugovora [...]”

Zakon DH 1

- 10 U skladu s člankom 1. stavkom 1. Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (Zakon br. XXXVIII. iz 2014. o uređenju posebnih pitanja povezanih s odlukom Kúrije (Vrhovni sud) o ujednačavanju prava o ugovorima o zajmu sklopljenima između financijskih institucija i potrošača, u daljnjem tekstu: Zakon DH 1):

„Ovaj se zakon primjenjuje na ugovore o potrošačkom zajmu sklopljene između 1. svibnja 2004. i datuma stupanja na snagu ovog zakona. Za potrebe primjene ovog zakona, pojam ugovor o potrošačkom zajmu obuhvaća sve ugovore o kreditu ili zajmu ili financijskom leasingu koji se temelje na stranoj valuti (ugovori povezani sa stranom valutom ili u njoj izraženi, a otplaćuju se u mađarskim forintama) ili mađarskim forintama, sklopljene između financijske institucije i potrošača [...]”

- 11 Članak 3. stavci 1. i 2. Zakona DH 1 određuje:

„1. Ništetne su odredbe ugovora o potrošačkom zajmu, osim odredbi koje su pojedinačno dogovorene, kojima kreditna institucija predviđa da se pri isplati novčanog iznosa radi kupnje predmeta zajma ili financijskog leasinga primjenjuje kupovni valutni tečaj, a da se prilikom otplate duga primjenjuje prodajni tečaj ili tečaj različit od onog koji je vrijedio na dan isplate sredstava.

2. Umjesto ništetne odredbe navedene u stavku 1. [...] na isplatu i otplatu zajma (uključujući otplatu obroka i svih troškova, naknada i provizija izraženih u stranim valutama) primjenjuje se službeni tečaj koji je za dotičnu stranu valutu odredila Mađarska narodna banka.”

Zakon DH 3

- 12 U skladu s člankom 3. stavkom 1. az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (Zakon br. LXXVII. iz 2014. o uređenju pitanja povezanih s promjenom valute u kojoj su izraženi ugovori o zajmu i s pravilima o kamatama, u daljnjem tekstu: Zakon DH 3):

„Ugovori o potrošačkom zajmu izmjenjuju se na temelju ovog zakona, u skladu s njegovim odredbama.”

Odluka br. 1/2016 PJE

- 13 Odluka br. 1/2016 PJE Kúrije (Vrhovni sud, Mađarska), donesena radi ujednačenog tumačenja odredbi građanskog prava u skladu s člankom 25. stavkom 3. Alaptörvényja (Temeljni zakon), glasi kako slijedi:

„1. Ugovor o zajmu sklopljen s potrošačima ili pojedincima izražen u stranoj valuti također ispunjava uvjet iz članka 213. stavka 1. točke (a) Zakona [Hpt] ako je u ugovoru sastavljenom u pisanom obliku – kao i u njegovim općim uvjetima koji su sastavni dio navedenog ugovora u trenutku njegova sklapanja – naveden iznos zajma u mađarskim forintama (valuta plaćanja), pod uvjetom da se protuvrijednost tako određenog iznosa zajma izražena u stranoj valuti (valuta računa) kasnije može točno odrediti u trenutku konverzije određenom u ugovoru ili, ako to nije moguće, u trenutku isplate sredstava, uzimajući u obzir tečaj koji je na snazi u tom trenutku.

[...]

3. Ako ugovor o zajmu sklopljen s potrošačima ili pojedincima izražen u stranoj valuti – kao i njegovi opći uvjeti koji su sastavni dio navedenog ugovora u trenutku njegova sklapanja – uključuje podatke iz točaka 1. i 2., jednostrane izjave izjavljene nakon sklapanja ugovora (npr. obavijest o isplati, plan otplate, plan plaćanja) predstavljaju informacije kreditne institucije potrošaču koje ne utječu na sklapanje ugovora ili njegovu valjanost.”

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 14 Dana 20. veljače 2006. društvo je s HS-om u svojstvu zajmoprimca sklopilo ugovor o zajmu čija je svrha bila financiranje kupovine automobila. Zajam je bio izražen u stranoj valuti, i to u ovom slučaju u švicarskim francima (CHF). Iznos tog zajma bio je utvrđen na temelju iznosa traženog u mađarskim forintama (HUF), u ovom slučaju to je iznosilo 3 859 000 mađarskih forinti, primjenom tečaja koji je bio na snazi na dan isplate sredstava. U skladu s tim ugovorom „stranke potpisuju ugovor čiji je sadržaj u skladu s obaviješću zajmodavca o odobrenju kredita”. Nakon što je ugovor o zajmu potpisan, 7. travnja 2006. zajmoprimcu je poslana obavijest o odobrenju kredita. U toj obavijesti, u pogledu koje sud koji je uputio zahtjev ističe da ju zajmoprimac nije potpisao, bio je naveden tečaj mjerodavan za isplaćeni kredit (1 CHF = 164,87 HUF).
- 15 U skladu s odredbama tog ugovora zajam je trebalo otplaćivati u mađarskim forintama, a s obzirom na to da je iznos dospjelih obroka ovisio o tečaju između švicarskog franka i mađarske forinte koji se primjenjuje na dan njihova plaćanja, zajmoprimac je snosio tečajni rizik.
- 16 Društvo je 4. ožujka 2013. raskinulo ugovor o zajmu smatrajući da zajmoprimac nije ispunio svoju obvezu otplate zajma. Zatim je protiv zajmoprimca pred sudom koji je uputio zahtjev pokrenulo postupak tražeći da mu se naloži isplata iznosa od 1 463 722 mađarskih forinti na temelju isplaćene glavnice i kamata.
- 17 U svoju obranu, pozivajući se osobito na članak 213. stavak 1. točku (a) Zakona Hpt, zajmoprimac je istaknuo prigovor ništetnosti ugovora, uz obrazloženje da u njemu nije bio naveden predmet zajma, s obzirom na to da je tečaj između švicarskog franka i mađarske forinte primijenjen prilikom isplate sredstava bio naveden samo u obavijesti o odobrenju kredita koju je potpisalo samo društvo.
- 18 Sud koji je uputio zahtjev smatra da u predmetu koji se pred njim vodi valja primijeniti odluke Kúrije (Vrhovni sud) donesene radi ujednačenog tumačenja odredbi prava, a koje obvezuju niže sudove, među kojima se nalazi i Odluka br. 1/2016. Prema toj odluci tečaju koji je društvo jednostrano utvrdilo u obavijesti o odobrenju kredita valja priznati istu pravnu vrijednost kao i ugovornoj odredbi ako u samom ugovoru nije određen tečaj koji se primjenjuje prilikom isplate sredstava. Iz te iste odluke proizlazi da u tom pogledu nije relevantna činjenica da zajmoprimac nije potpisao obavijest o odobrenju kredita, a da zajmodavac nije dužan dokazati da je zajmoprimac primio tu obavijest.
- 19 Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da bi priznavanje valjanosti ugovora dovelo do toga da zajmoprimac snosi financijske posljedice koje proizlaze iz tečajnog rizika. Zato bi priznavanje od strane suda pred kojim se vodi postupak valjanosti takvog ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti s obzirom na navedeni članak 213. stavak 1. točku (a) bilo protivno ekonomskim interesima zajmoprimca. Stoga se taj sud želi uvjeriti u to da Odluka br. 1/2016 nije protivna odredbama prava Unije čija je svrha zaštita potrošača.

20 U tim je okolnostima Budai Központi Kerületi Bíróság (Središnji sud gradskih četvrti u Budimu, Mađarska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Je li u skladu sa zadaćama Europske unije u pogledu jamčenja visoke razine zaštite potrošača i jednakosti pred zakonom i temeljnim pravima Europske unije na djelotvoran pravni lijek i na pošteno suđenje kao i određenim dijelovima preambule Direktive [93/13,] [i to njezinom osmom do dvanaestom te dvadesetom uvodnom izjavom] i, na kraju, s člankom 4. stavkom 2. i člankom 5. [te direktive] nacionalna sudska praksa s [obvezujućim] normativnim karakterom koja:

- ne obvezuje potrošačeva suugovaratelja da ga kao pretpostavku valjanosti ugovora mora prije sklapanja ugovora upoznati s jasno i razumljivo sročnim ugovornim odredbama koje čine glavni predmet ugovora, uključujući tečaj mjerodavan za otplatu kredita izraženog u stranoj valuti, a radi izbjegavanja ništetnosti ugovora, i/ili;
- dopušta da potrošačev suugovaratelj jasno i razumljivo sročene ugovorne odredbe koje čine glavni predmet ugovora, uključujući tečaj mjerodavan za otplatu kredita izraženog u stranoj valuti, priopći (primjerice u posebnom dokumentu) tek nakon što je potrošač već preuzeo neopozivu obvezu da će izvršiti ugovor a da se ta okolnost ne smatra razlogom ništetnosti ugovora?”

O prethodnom pitanju

Dopuštenost

- 21 Europska komisija poziva se na nedopuštenost postavljenog pitanja uz obrazloženje da sud koji je uputio zahtjev Sudu u biti nije iznio sve značajne činjenične i pravne elemente, a osobito okolnost da glavni postupak ulazi u širi okvir zakonodavnih intervencija mađarskog zakonodavca u pogledu ugovora o zajmu poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, a koje su dovele do donošenja zakona DH 1 i DH 3. U skladu s tim zakonima tečaj koji je prvotno ugovoren za tu vrstu ugovora bio je zamijenjen, retroaktivnim *ex lege* učinkom, tečajem propisanim mađarskim pravom, čime je uklonjen tečajni rizik ne dovodeći u pitanje postojanje tog rizika koji proizlazi iz zakonski određenog tečaja. Komisija smatra da navedene zakone treba smatrati prisilnim zakonskim odredbama u smislu članka 1. stavka 2. Direktive 93/13, tako da valja ispitati odnos između odredbi prava Unije čije se tumačenje traži i činjenica ili predmeta spora u glavnom postupku.
- 22 Prema mišljenju Komisije elementi prava Unije čije se tumačenje traži nemaju nikakve veze s glavnim postupkom jer je donošenje zakona DH 1 i DH 3 imalo za posljedicu izuzimanje odredbi o stopi i tečajnom riziku sadržanih u ugovorima o zajmu – poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku – iz područja primjene Direktive 93/13 na temelju njezina članka 1. stavka 2., tako da se ta direktiva u ovom slučaju više ne primjenjuje.
- 23 U tom pogledu valja podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda pitanja o tumačenju prava Unije koja uputi nacionalni sud unutar pravnog i činjeničnog okvira koji utvrđuje pod vlastitom odgovornošću i čiju točnost Sud nije dužan provjeravati uživaju presumpciju relevantnosti. Sud može odbiti odlučivati o zahtjevu koji je uputio nacionalni sud samo ako je očito da zatraženo tumačenje prava Unije nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom glavnog postupka, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima potrebnima da bi se mogao dati koristan odgovor na upućena pitanja (presuda od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 37.).

- 24 Iz činjeničnih navoda odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da se postavljeno pitanje odnosi na situaciju u kojoj je potrošač sklopio ugovor o zajmu izražen u stranoj valuti, dok je točan iznos tog zajma u stranoj valuti utvrđen tek nakon sklapanja navedenog ugovora, na temelju tečaja koji je društvo odredilo u zasebnom dokumentu i primijenilo na iznos naveden u zahtjevu za financiranje koji je podnio potrošač, izražen u nacionalnoj valuti.
- 25 Točno je da zakoni koje spominje Komisija – s obzirom na to da se njima odredbe kojima je ugovorena razlika između, s jedne strane, tečaja mjerodavnog za isplatu zajma (kupovni tečaj predmetne valute) i, s druge strane, onog koji je mjerodavan za otplatu zajma (prodajni tečaj), zamjenjuju odredbom koja propisuje primjenu jedinstvenog tečaja i to onog koji je odredila Mađarska narodna banka – posljedično isključuju tu potonju odredbu iz područja primjene Direktive 93/13 jer je ona odraz prisilne zakonske odredbe u smislu članka 1. stavka 2. Direktive 93/13. Međutim, iz toga ne proizlazi da bi, zbog uskog tumačenja koje valja primijeniti na predmet te odredbe, neka druga ugovorna odredba poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, kojom se utvrđuju načini određivanja iznosa zajma izraženog u stranoj valuti, također u cijelosti bila isključena iz područja primjene navedene direktive (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 65. i 66.), tako da nije očito da se ona ne primjenjuje na odredbu o kojoj je riječ u glavom postupku.
- 26 Iz toga slijedi da je prethodno pitanje dopušteno.

Meritum

- 27 Iako se prethodno pitanje samo djelomično odnosi na tumačenje određenog teksta prava Unije, u skladu s ustaljenom sudskom praksom na Sudu je da iz ukupnosti elemenata koje mu je podnio sud koji je uputio zahtjev, a posebice iz obrazloženja odluke kojom se upućuje zahtjev, odabere odredbe prava Unije koje je potrebno tumačiti s obzirom na predmet glavnog spora (vidjeti u tom smislu presudu od 3. travnja 2019., Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, t. 39.).
- 28 Budući da je svrha pitanja koja je uputio Budai Központi Kerületi Bíróság (Središnji sud gradskih četvrti u Budimu) utvrditi uvjete za proglašenje ništetnosti koji proizlaze iz Direktive 93/13 u pogledu ugovora o zajmu poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, među elemente prava Unije čije tumačenje od Suda zahtijeva taj sud treba uključiti i članak 3. stavak 1. i članak 6. stavak 1. te direktive.
- 29 Slijedom toga, valja smatrati da sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjem u biti pita treba li članak 3. stavak 1., članak 4. stavak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da im se protivi propis države članice, kako ga tumači vrhovni sud te države članice, na temelju kojeg nije ništetan ugovor o zajmu izražen u stranoj valuti u kojem – iako je u njemu određen iznos izražen u nacionalnoj valuti koji odgovara potrošačevu zahtjevu za financiranje – nije naveden tečaj koji se primjenjuje na taj iznos u cilju određivanja konačnog iznosa zajma u stranoj valuti i u kojem se u jednoj od njegovih odredbi utvrđuje da će tu stopu u zasebnom dokumentu zajmodavac odrediti nakon sklapanja ugovora.
- 30 Na prvom mjestu, kao što to proizlazi iz teksta postavljenog pitanja, sud koji je uputio zahtjev polazi od tvrdnje da za ugovornu odredbu o kojoj je riječ u glavnom postupku, kojom se utvrđuju načini određivanja iznosa zajma izraženog u stranoj valuti, treba smatrati da definira glavni predmet ugovora o zajmu u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13.
- 31 Na temelju navedene odredbe nepoštenost takvih odredbi neće se ocjenjivati samo ako nadležni nacionalni sud smatra, slijedom njihova pojedinačnog razmatranja, da ih je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sastavio jasno i razumljivo (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2019., Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 48.).

- 32 Sud je istaknuo da se taj zahtjev da odredbe budu jasno i razumljivo sročene, također naveden u članku 5. navedene direktive, ne može ograničiti isključivo na razumljivost te odredbe na formalnoj i gramatičkoj razini. Smatrao je, naprotiv, da s obzirom na to da se sustav zaštite uspostavljen tom direktivom temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluge, osobito u pogledu razine obaviještenosti, navedeni zahtjev treba shvatiti u širem smislu (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2018., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, t. 61.).
- 33 Slijedom navedenog, zahtjev prema kojem ugovorna odredba mora biti jasno i razumljivo sročena zahtijeva da se u ugovoru transparentno iznese konkretno funkcioniranje mehanizma na koji upućuje dotična odredba kao i, ako je to potrebno, odnos između tog mehanizma i mehanizma utvrđenog drugim odredbama, tako da taj potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija bude u stanju procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze (presuda od 20. rujna 2017., Andrić i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 45.).
- 34 U situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, u kojoj određivanje pozajmljenog iznosa ovisi o tečaju koji je na snazi na dan isplate sredstava kako ga je odredio zajmodavac nakon sklapanja ugovora, navedenim zahtjevom nalaže se da mehanizam izračuna tog pozajmljenog iznosa, izraženog u stranoj valuti, kao i mjerodavni tečaj budu transparentno navedeni, tako da prosječni potrošač, uobičajeno obaviješten i koji postupa s dužnom pažnjom i oprežnošću, na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje se na njega odnose, a koje za njega proizlaze iz ugovora, među kojima se nalazi i ukupna cijena njegova zajma (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andrić i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 47. kao i rješenje od 22. veljače 2018., ERSTE Bank Hungary, C-126/17, neobjavljeno, EU:C:2018:107, t. 32.).
- 35 Sud koji je uputio zahtjev mora to pitanje ispitati s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i obavijesti koje je zajmodavac učinio dostupnima u sklopu pregovora o sklapanju ugovora o zajmu (presuda od 20. rujna 2017., Andrić i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 46.).
- 36 U tu svrhu, na sudu je koji je uputio zahtjev da osobito provjeri je li s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja potrošač bio u stanju razumjeti načine na koje je trebalo odrediti iznos zajma izraženog u stranoj valuti i mjerodavan tečaj kao i ekonomske posljedice koje mogu za njega proizaći iz toga. Međutim, ne može se zahtijevati da je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sve te elemente konkretno odredio u trenutku sklapanja ugovora.
- 37 Na drugome mjestu, ako je nakon tog ispitivanja očito da odredba o utvrđivanju tečaja nije jasno i razumljivo sastavljena u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, do ništetnosti predmetnog ugovora dolazi samo ako je, s jedne strane, utvrđena nepoštenost navedene odredbe u smislu članka 3. stavka 1. te direktive i, s druge strane, ako ugovor nije u stanju nastaviti vrijediti i bez te odredbe u skladu s člankom 6. stavkom 1. te direktive.
- 38 Što se, kao prvo, tiče nepoštenosti dotične odredbe, nadležni sud je dužan istražiti uzrokuje li ona, u suprotnosti sa zahtjevom dobre vjere, znatniju neravnotežu između prava i obveza stranaka ugovora na štetu predmetnog potrošača.
- 39 U cilju te ocjene nacionalni sud mora uzeti u obzir, u skladu s člankom 4. stavkom 1. Direktive 93/13, prirodu robe ili usluga na koje se ugovor odnosi i sve popratne okolnosti koje su postojale u trenutku sklapanja ugovora.

- 40 Okolnosti iz tog članka 4. stavka 1. one su za koje je prodavatelj robe ili pružatelj usluga mogao znati u trenutku sklapanja ugovora i koje su mogle utjecati na naknadno izvršenje spomenutog ugovora s obzirom na to da ugovorna odredba može unositi neravnotežu između stranaka koja se očituje tek tijekom izvršenja ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., *Andriciuc i dr.*, C-186/16, EU:C:2017:703, t. 54.).
- 41 Kao drugo, u slučaju da treba utvrditi nepoštenost navedene odredbe, ta odredba u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 nije obvezujuća za potrošača u uvjetima koji su utvrđeni nacionalnim pravom. Prema navedenoj odredbi ugovor u tim uvjetima ipak i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti vrijediti i bez te odredbe.
- 42 U tom je pogledu Sud istaknuo da se člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 želi ponovno uspostaviti ravnoteža između stranaka, a ne poništiti sve ugovore koji sadržavaju nepoštene odredbe. Međutim, taj ugovor u načelu mora nastaviti vrijediti bez bilo koje druge izmjene osim one koja proizlazi iz otklanjanja nepoštenih uvjeta ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava, što treba provjeriti na objektivni način (vidjeti u tom smislu presudu od 14. ožujka 2019., *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 51. i navedenu sudsku praksu).
- 43 Sud koji je uputio zahtjev smatra da odredba o kojoj je riječ u glavnom postupku definira glavni predmet ugovora u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13. U tim okolnostima čini se da nakon ukidanja te odredbe održavanje ugovora na snazi pravno nije moguće, što međutim, ovisno o slučaju, treba ocijeniti sud koji je uputio zahtjev.
- 44 Iz toga slijedi da bi nacionalni propis poput onoga koji spominje sud koji je uputio zahtjev bio u suprotnosti s Direktivom 93/13 samo pod uvjetom da ne omogućuje – u skladu s načinom na koji ga tumači sud koji je uputio zahtjev – poništenje ugovora o zajmu u pogledu kojeg su ispunjeni uvjeti navedeni u točki 37. ove presude.
- 45 Imajući u vidu prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da članak 3. stavak 1., članak 4. stavak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se ne protivi propis države članice, kako ga tumači vrhovni sud te države članice, na temelju kojeg nije ništetan ugovor o zajmu izražen u stranoj valuti u kojem – iako je u njemu određen iznos izražen u nacionalnoj valuti koji odgovara potrošačevu zahtjevu za financiranje – nije naveden tečaj koji se primjenjuje na taj iznos u cilju određivanja konačnog iznosa zajma u stranoj valuti i u kojem se u jednoj od njegovih odredbi utvrđuje da će tu stopu u zasebnom dokumentu odrediti zajmodavac nakon sklapanja ugovora,
- ako je ta odredba jasno i razumljivo sastavljena u skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13, s time da su mehanizam izračuna ukupnog pozajmljenog iznosa kao i mjerodavni tečaj transparentno navedeni, tako da prosječni potrošač, uobičajeno obaviješten i koji postupa s dužnom pažnjom i oprežnošću, na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje se na njega odnose i koje za njega proizlaze iz ugovora, među kojima se nalazi i ukupna cijena njegova zajma, ili ako je očito da navedena odredba nije jasno i razumljivo sastavljena,
 - ako navedena odredba nije nepoštena u smislu članka 3. stavka 1. te direktive ili, u slučaju da je nepoštena, ako je predmetni ugovor u stanju nastaviti vrijediti i bez nje u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13.

Troškovi

- 46 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (sedmo vijeće) odlučuje:

Članak 3. stavak 1., članak 4. stavak 2. i članak 6. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da im se ne protivi propis države članice, kako ga tumači vrhovni sud te države članice, na temelju kojeg nije ništetan ugovor o zajmu izražen u stranoj valuti u kojem – iako je u njemu određen iznos izražen u nacionalnoj valuti koji odgovara potrošačevu zahtjevu za financiranje – nije naveden tečaj koji se primjenjuje na taj iznos u cilju određivanja konačnog iznosa zajma u stranoj valuti i u kojem se u jednoj od njegovih odredbi utvrđuje da će tu stopu u zasebnom dokumentu odrediti zajmodavac nakon sklapanja ugovora,

- ako je ta odredba jasno i razumljivo sastavljena u skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13, s time da su mehanizam izračuna ukupnog pozajmljenog iznosa kao i mjerodavni tečaj transparentno navedeni, tako da prosječni potrošač, uobičajeno obaviješten i koji postupa s dužnom pažnjom i oprežnošću, na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje se na njega odnose i koje za njega proizlaze iz ugovora, među kojima se nalazi i ukupna cijena njegova zajma, ili ako je očito da navedena odredba nije jasno i razumljivo sastavljena,
- ako navedena odredba nije nepoštena u smislu članka 3. stavka 1. te direktive ili u slučaju da je nepoštena, ako je predmetni ugovor u stanju nastaviti vrijediti i bez nje u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13.

Potpisi

i — Hrvatska jezična verzija točke 37. redakcijski je izmijenjena nakon objave.